

İlgili Kanun / Madde
4857 S. İşK/41

T.C
YARGITAY
HUKUK GENEL KURULU

Esas No. 2023/9-747

Karar No. 2023/815

Tarihi: 13.09.2023

- USULÜ KAZANILMIŞ HAK
- USULÜ KAZANILMIŞ HAK KAVRAMININ HUKUKİ DAYANAĞI
- USULÜ KAZANILMIŞ HAKKIN DOĞMAYACAĞI HALLER

ÖZETİ: Bilindiği üzere bir davada mahkemenin veya tarafların yapmış oldukları bir usul işlemi nedeniyle taraflardan biri lehine, dolayısıyla diğeri aleyhine doğan ve gözetilmesi zorunlu olan hakka usuli kazanılmış hak denilir. Örneğin mahkemenin Yargıtay bozma kararına uymasıyla bozma kararı lehine olan taraf bakımından kazanılmış hak doğar. "Bir mahkemenin Temyiz Dairesince verilen bozma kararına uyması sonunda kendisi için o kararda gösterilen şekilde inceleme ve araştırma yaparak yine o kararda belirtilen hukuki esaslar gereğince karar verme mükellefiyeti meydana gelir ve bu itibarla mahkemenin sonraki hükmünün bozmada gösterilen esaslara aykırı bulunması, usule uygun sayılamaz ve bozma sebebidir, meğer ki bu aykırılık sadece bozma kararında gösterilen bir usul kaidesine ilişkin bulunsun ve son kararın neticesini değiştirecek bir mahiyet arz etmesin. Mahkemenin bozma kararına uymasıyla meydana gelen bozma gereğince muamele yapma ve hüküm verme durumu, taraflardan birisi lehine ve diğeri aleyhine hüküm verme neticesini doğuracak bir durumdur ve buna usuli müktesep hak yahut usule ait müktesep hak denilmektedir. Usul

Kanunumuzda bu şekildeki usule ait müktesep hakka ilişkin açık bir hüküm konulmuş değilse de Temyizin bozma kararının hakka ve usule uygun karar verilmesini sağlamaktan ibaret olan gayesi ve muhakeme usulünün hakka varma ve hakkı bulma maksadıyla kabul edilmiş olması yanında hukuki alanda istikrar gayesine dahi ermek üzere kabul edilmiş bulunması bakımından usule ait müktesep hak müessesesi; usul kanununun dayandığı ana esaslardandır ve amme intizamıyla da ilgilidir.

Gerçekten, mahkemenin doğru bularak uyduğu ve yahut kanun gereğince uymak zorunda olduğu bozma kararı ile dava, usul ve kanuna uygun bir çığıra sokulmuş demektir. Buna aykırı karar verilmesi, usul ve kanuna uygunluktan uzaklaşılması manasına gelir ki, böyle bir netice asla kabul edilemez" (09.05.1960 tarihli ve 21/9 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı).

Aynı ilke Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 25.01.2017 tarihli ve 2015/9-463 Esas, 2017/137 Karar; 24.09.2019 tarihli ve 2015/21-3903 Esas, 2019/920 Karar; 09.05.2019 tarihli ve 2019/19-256 Esas, 2019/537 Karar; 08.06.2021 tarihli ve 2021/(21)10-421 Esas, 2021/695 Karar sayılı kararlarında da benimsenmiştir.

Yargıtay içtihatları ile kabul edilen "usulü kazanılmış hak" olgusunun, birçok hukuk kuralında olduğu gibi yine Yargıtay içtihatları ile geliştirilmiş istisnaları bulunmaktadır. Mahkemenin bozmaya uymasından sonra yeni bir İçtihadı Birleştirme Kararı (09.05.1960 tarihli ve 21/9 sayılı YİBK) ya da geçmişe etkili bir yeni kanun çıkması karşısında, Yargıtay bozma kararına uyulmuş olmakla oluşan usuli kazanılmış hak hukukça değer taşımayacaktır. Benzer şekilde uygulanması gereken bir kanun hükmü, hüküm kesinleşmeden önce Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilirse, usuli kazanılmış hakka göre değil, Anayasa Mahkemesinin iptal kararından sonra oluşan yeni duruma göre karar verilebilecektir (HGK'nın 21.01.2004 tarihli ve 2004/10-44 Esas, 19 Karar; 03.02.2010 tarihli ve 2010/4-40 Esas, 2010/54 Karar).

Bu sayılanların dışında ayrıca görev, hak düşürücü süre, kesin hüküm itirazı, harç ve maddi hataya

dayanan bozma kararlarına uyulmasında olduğu gibi kamu düzeni ile ilgili konularda usuli kazanılmış haktan söz edilemez (Kuru B.: Hukuk Muhakemeleri Usulü – C. V, 6. B, İstanbul 2001, s 4738 vd).

Usuli kazanılmış hakkın hukuki sonuç doğurabilmesi için bir davada ya taraflar ya mahkeme ya da Yargıtay tarafından açık biçimde yapılmış olan ve istisnalar arasında sayılmayan bir usul işlemi ile taraflardan biri lehine doğmuş ve kendisine uyulması zorunlu olan bir hakkın varlığından söz edilebilmesi gerekir.

1. Taraflar arasındaki işçilik alacağı davasından dolayı yapılan yargılama sonunda, İlk Derece Mahkemesince davanın kısmen kabulüne karar verilmiş, davalı vekilinin istinaf etmesi üzerine Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesince davalı vekilinin istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiş, karar davalı vekili tarafından temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesince yapılan inceleme sonunda bozulmuş, İlk Derece Mahkemesince Özel Daire bozma kararına karşı direnilmiştir.

2. Direnme kararı davalı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

3. Hukuk Genel Kurulunca dosya üzerinde yapılan ön inceleme sonunda gereği düşünüldü:

4. İlk Derece Mahkemesi kararına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine ilişkin Bölge Adliye Mahkemesi kararının temyizi üzerine karar Özel Dairenin 26.10.2022 tarihli ve 2022/11636 Esas, 2022/13195 Karar sayılı kararı ile bozulmasından sonra yapılan yargılamanın 07.02.2023 tarihli celsesinde, İlk Derece Mahkemesince "4-Usule ve kanuna uygun bulunan Yargıtay 9. Hukuk dairesinin 2022/11636 E - 2022/13195 K sayılı bozma ilamına uyulmasına," ilişkin ara kararı ile bozma kararına uyulmasına karar verilmiş, ancak uyma kararına rağmen 30.03.2023 tarihli gerekçeli kararda "...mahkememizin önceki kararında direnilmesine," şeklinde karar verilmiştir.

5. Burada "usul hukuku" ile ilgili ortaya çıkan sorun bozma kararının taraflara duruşmada tebliği ile İlk Derece Mahkemesince "bozma ilamına uyulmasına" ilişkin ara kararı oluşturulmasına karşın, bu hukuki sonucun aksine bir karar verilmesinin hukuken mümkün olup olmadığı noktasında toplanmaktadır.

6. Bilindiği üzere bir davada mahkemenin veya tarafların yapmış oldukları bir usul işlemi nedeniyle taraflardan biri lehine, dolayısıyla diğeri aleyhine doğan ve gözetilmesi zorunlu olan hakka usuli kazanılmış hak denilir. Örneğin mahkemenin Yargıtay bozma kararına uymasıyla bozma kararı lehine olan taraf bakımından kazanılmış hak doğar.

7. "Bir mahkemenin Temyiz Dairesince verilen bozma kararına uyması sonunda kendisi için o kararda gösterilen şekilde inceleme ve araştırma yaparak yine o kararda belirtilen hukuki esaslar gereğince karar verme mükellefiyeti meydana gelir ve bu itibarla mahkemenin sonraki

hükümünün bozmada gösterilen esaslara aykırı bulunması, usule uygun sayılamaz ve bozma sebebidir, meğer ki bu aykırılık sadece bozma kararında gösterilen bir usul kaidesine ilişkin bulunsun ve son kararın neticesini değiştirecek bir mahiyet arz etmesin. Mahkemenin bozma kararına uymasıyla meydana gelen bozma gereğince muamele yapma ve hüküm verme durumu, taraflardan birisi lehine ve diğeri aleyhine hüküm verme neticesini doğuracak bir durumdur ve buna usuli mükteşep hak yabut usule ait mükteşep hak denilmektedir. Usul Kanunumuzda bu şekildeki usule ait mükteşep hakka ilişkin açık bir hüküm konulmuş değilse de Temyizin bozma kararının hakka ve usule uygun karar verilmesini sağlamakdan ibaret olan gayesi ve mubakeme usulünün hakka varma ve hakki bulma maksadıyla kabul edilmiş olması yanında hukuki alanda istikrar gayesine dahi ermek üzere kabul edilmiş bulunması bakımından usule ait mükteşep hak müessesesi; usul kanununun dayandığı ana esaslardandır ve amme intizamıyla da ilgilidir.

Gerçekten, mahkemenin doğru bularak uyduğu ve yabut kanun gereğince uymak zorunda olduğu bozma kararı ile dava, usul ve kanuna uygun bir çizgira sokulmuş demektir. Buna aykırı karar verilmesi, usul ve kanuna uygunluktan uzaklaşılması manasına gelir ki, böyle bir netice asla kabul edilemez" (09.05.1960 tarihli ve 21/9 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı).

8. Aynı ilke Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 25.01.2017 tarihli ve 2015/9-463 Esas, 2017/137 Karar; 24.09.2019 tarihli ve 2015/21-3903 Esas, 2019/920 Karar; 09.05.2019 tarihli ve 2019/19-256 Esas, 2019/537 Karar; 08.06.2021 tarihli ve 2021/(21)10-421 Esas, 2021/695 Karar sayılı kararlarında da benimsenmiştir.

9. Yargıtay içtihatları ile kabul edilen "*usulü kazanılmış hak*" olgusunun, birçok hukuk kuralında olduğu gibi yine Yargıtay içtihatları ile geliştirilmiş istisnaları bulunmaktadır. Mahkemenin bozmaya uymasından sonra yeni bir İçtihadı Birleştirme Kararı (09.05.1960 tarihli ve 21/9 sayılı YİBK) ya da geçmişe etkili bir yeni kanun çıkması karşısında, Yargıtay bozma kararına uyulmuş olmakla oluşan usuli kazanılmış hak hukukça değer taşımayacaktır. Benzer şekilde uygulanması gereken bir kanun hükmü, hüküm kesinleşmeden önce Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilirse, usuli kazanılmış hakka göre değil, Anayasa Mahkemesinin iptal kararından sonra oluşan yeni duruma göre karar verilebilecektir (HGK'nın 21.01.2004 tarihli ve 2004/10-44 Esas, 19 Karar; 03.02.2010 tarihli ve 2010/4-40 Esas, 2010/54 Karar).

10. Bu sayılanların dışında ayrıca görev, hak düşürücü süre, kesin hüküm itirazı, harç ve maddi hataya dayanan bozma kararlarına uyulmasında olduğu gibi kamu düzeni ile ilgili konularda usuli kazanılmış haktan söz edilemez (Kuru B.: Hukuk Muhakemeleri Usulü – C. V, 6. B, İstanbul 2001, s 4738 vd).

11. Usuli kazanılmış hakkın hukuki sonuç doğurabilmesi için bir davada ya taraflar ya mahkeme ya da Yargıtay tarafından açık biçimde yapılmış olan ve istisnalar arasında sayılmayan bir usul işlemi ile taraflardan biri lehine doğmuş ve kendisine uyulması zorunlu olan bir hakkın varlığından söz edilebilmesi gerekir.

12. Tüm bu hususlar bir arada değerlendirildiğinde somut olayda, davalı vekilinin temyizi üzerine verilen Yargıtay bozma kararı sonrasında İlk Derece

Mahkemesinin bu karara uyması ile davalı yararına usuli kazanılmış hak oluşmuştur. Burada usuli kazanılmış hakkın gerçekleşmesine engel olacak istisnai bir durum da bulunmadığına göre, artık önceki kararda direnilmesi usulen mümkün değildir. Usuli kazanılmış hak ilkesi kamu düzeni ile ilgili olup temyiz aşamasında kendiliğinden dikkate alınması gerekir.

13. Hâl böyle olunca, İlk Derece Mahkemesince bozmaya uyulmakla gerçekleşen usuli kazanılmış hak nazara alınarak hükmüne uyulan bozma gereklerinin yerine getirilmesi gerekirken, direnme kararı verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup, direnme kararının bozulması gerekir.

KARAR

Açıklanan sebeplerle;

Davalı vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile direnme kararının yukarıda gösterilendeğişik gerekçe ve nedenlerden dolayı 6100 sayılı HMK'nın 373/2 nci maddesi gereğince usulden **BOZULMASINA**,

Bozma nedenine göre davalı vekilinin sair temyiz itirazlarının şimdilik incelenmesineyer olmadığına,

İstek hâlinde temyiz peşin harcının yatırana geri verilmesine,

13.09.2023 tarihinde oy birliğiyle kesin olarak karar verildi.